

Tamamlanmamış Oyuncak Bebek Ailesi Hikâyeleri Ölçeği'nin Türk Çocuklarına Uyarlanması

Serdal SEVEN*, Abide GÜNGÖR AYTAZ**

Öz

Bu çalışmada sosyal ve duygusal gelişim kapsamında altı yaş çocuklarının bağlanma biçimlerini belirlemeye yönelik "Tamamlanmamış Oyuncak Bebek Ailesi Hikâyeleri Ölçeği"nin uyarlamasına ilişkin bilgi verilmiştir. Araştırmaya Muş'taki ilköğretim okullarının ana sınıflarında eğitim gören 60 çocuk katılmıştır. Açıklayıcı faktör analizi sonucunda bulunan tek faktörün açıkladığı varyans % 55,92 olarak hesaplanmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda sınanan faktör yapısının gerçek verilerle iyi uyum gösterdiği doğrulanmıştır. Ölçeğin güvenilirliği için iç tutarlılığa bakılmıştır. Bu amaçla Cronbach alfa (.83) ve Spearman Brown iki yarı test korelasyonu (.83) olarak hesaplanmıştır. Bu analizler doğrultusunda ölçeğin, geçerli, güvenilir ve Türk çocuklarına uygun olduğu kabul edilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Bağlanma, Bağlanma Biçimi, Sosyal ve Duygusal Gelişim.

* Muş Alparslan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

** Gazi Üniversitesi, Mesleki Eğitim Fakültesi, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

Yrd. Doç. Dr. Serdal SEVEN

Muş Alparslan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi,
Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı, 49100 / Muş.
Tel.: 0436 213 00 13 / 2115 GSM: 0505 579 0333
Elektronik Posta: s.seven@alparslan.edu.tr

Yayın ve Diğer Çalışmalarından Seçmeler

Seven, S. (2008). *Çocuk ruh sağlığı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Seven, S. (2007). 6 yaş anasınıfı öğrencilerinin ailesel faktörleriyle sosyal problem davranışları arasındaki ilişki. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 13(51), 477-499.

Prof. Dr. Abide GÜNGÖR AYTAR

Gazi Üniversitesi, Mesleki Eğitim Fakültesi,
Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı,
Beşevler /Ankara.
Tel.: 0312 212 6460 GSM: 0533 479 0086
Elektronik Posta: fgungor@gazi.edu.tr

Yayın ve Diğer Çalışmalarından Seçmeler

Güngör Aytar, A. (2007). Okul öncesi eğitimde yabancı dil sorunu. *Öğretmen Dünyası*, 330, 19-22.

Güngör, A. (2001). Utangaçlık ölçeğinin geliştirilmesi, geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 15, 17-22.

Tamamlanmamış Oyuncak Bebek Ailesi Hikâyeleri Ölçeği'nin Türk Çocuklarına Uyarlanması*

Serdal SEVEN, Abide GÜNGÖR AY TAR

Bağlanma son yıllarda, sosyal ve duygusal gelişimin önemli bir konusu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bağlanma, John Bowlby (2003) tarafından “belli bir figüre karşı özellikle stresli durumlarda yakınlık arama ve sürdürme eğilimi tarafından nitelendirilmiş sürekli duygusal bağ” olarak tanımlanmıştır. Ainsworth, Blehar, Waters ve Wall (1978) bağlanmayı “çocuk ve annesi arasındaki sürekli bir bağ”, bağlanma davranışını ise “sonraki ilişki yaşantılarına arabuluculuk edecek biçimlenmiş bir bağ” olarak nitelendirmiştir.

Bağlanma davranışı, bağlanma figürüne (genellikle anneye) artan yakınlığın ürünü olan tahmin edilebilir davranışlardır. Gülümseme, ses çıkarma gibi bazı bağlanma davranışları çocuğun etkileşime olan ilgisi ile ilgili anneye uyarı işaretleri verir ve böylece anne çocuğun gereksinimini karşılar (Cassidy, 1999). Çocuklar, hayatlarındaki önemli kişilerle bağlanma ilişkisi kurarlar. Bu, çocuğun yaşamındaki ilk sosyal deneyimdir (Bush, 2001). Bowlby (1980)'e göre diğer insanlara kişisel olarak bağlanma, yaşamı değiştiren bir önem merkezidir ve bu sadece bebeklik veya okul çağı için geçerli değil tüm yaşam boyunca sürecek bir etkidir. Bu başlangıç bağlanması kişinin, yaşam gücünü ve hayattan lezzet alması durumunu şekillendiren bir yol çizecektir.

* Bu çalışma Prof. Dr. Abide Güngör Aytar Danışmanlığında Yrd. Doç. Dr. Serdal Seven'in Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde hazırladığı *6 Yaş Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeyleri ile Bağlanma Durumları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi* isimli tezden üretilmiştir.

Ainsworth, Bowlby'nin ötesine geçerek bağlanmanın ölçülebilir yönü ile ilgilenmiş ve "yabancı durumu" yöntemini çığır açan çalışma olarak kullanmaya başlamıştır (Cassidy, 1999). Bu yöntemden elde edilen gözlemlere dayalı olarak Ainsworth ve arkadaşları (1978) bağlanmayı üç temel bağlanma tipine ayırmıştır: güvenli bağlanma, çelişik-güvensiz bağlanma, kaçınma-güvensiz bağlanma. Main ve Solomon (1986) organize olmamış-güvensiz bağlanma olarak bilinen bağlanma tipini bir dördüncü tip olarak bağlanma sınıflandırmasına eklemişlerdir. 1988'de Welch, Ainsworth ve Main-Solomon'un sınıflandırmasından farklı bir sınıflandırma geliştirmiştir. Buna göre bağlanma güvenli, dirençli, kaçınma ve organize olmayan olarak dört tipe ayrılmıştır (Ryan, 2004).

Son birkaç on yılda yapılan araştırmalar Bowlby'nin bağlanma teorisinin temel ilkelerinin deneysel olarak desteklendiğini göstermektedir (Hertzig ve Farber, 2003). Ainsworth, Bowlby'nin fikirlerini ilk defa deneysel olarak inceleyerek bağlanma teorisinin genişlemesine ve bağlanma çalışmalarının yönüne etki etmiştir (Bretherton, 1992). Ainsworth, öyküsel gözlem teknikleriyle farklı bağlanma davranışlarını tanımlayarak küçük çocukların annelerinden gelen yakınsal işaretlerini gözlemiştir. Ainsworth, güvenli bağlanma figürünü çocuğun dünyayı keşfedeceği tarzda kavramsallaştırmıştır. Bebeklerin bağlanma davranışlarının gözlemlenmesine ek olarak Ainsworth ve arkadaşları (1978) evde anneye özgü farklı davranışları değerlendirecek bir dizi boyutlar geliştirmişlerdir.

Ainsworth, araştırmalarında stres nedeniyle evde bağlanma davranışları çok az fark edilen Kuzey Amerikan bebeklerinin bağlanma davranışlarını uyandıracak bir yöntem geliştirmiştir. Laboratuvar temelli, yetişkin ve bebek arasında şekillenen bağlanmayı değerlendiren bir yeni teknik olan "yabancı durumu (strange situation)"nu tasarlamıştır. Bu teknikte tipik olarak 10-24 aylık bebekler ve yetişkin olarak da anne alınmıştır. Hemen hemen yapılan bütün araştırmalar "yabancı durumu" temellidir. Fakat bazı araştırmacılar bunun geçerliğini sorgulamaktadır. Buna göre "yabancı durumu" sahtedir. Kısa ve kontrollü sekiz bölümden oluşmaktadır ve bağlanmanın etkileri yabancı durumundan daha geniş bir dönemde de gerçekleşebilir. Bazı araştırmacılar da bu metodun yeterince duyarlı ve geniş kapsamlı olmadığından ve bebek etkileşimini doğal ortamda ele alamamasından yakınmaktadır (Papalia, Olds ve Feldman, 2004).

Kategorik yaklaşıma bir alternatif olarak Waters ve çalışma arkadaşları "Attachment Q-set" Ölçeği'ni geliştirmişlerdir. Bu ölçek bağlanma ile ilişkili davranışları ölçen sürekli bir ölçektir (Waters ve Deane, 1985). Q-set,

güvenli bağlanma davranışlarına yansıyan bir dizi kademelenmiş boyut içeren doksan maddeden oluşmaktadır. Waters (1995), çocuğun güvenli bağlanmasının ölçülmesi için doğrusal bir ölçek sağlayan gözlenmiş davranışların gözlemci sınıflamasıyla ilişkili olan bağlanma güvenliği yapısı için kriterler geliştirmiştir. AQS ile yapılan araştırmalar bebeklerde Yabancı Durumu Ölçeği ile yapılan güvenli ve güvensiz sınıflamasıyla orta düzeyde ilişkilidir. Ek olarak AQS anne duyarlılığının ölçülmesiyle tutarlı bir ilişkiye sahiptir. Buna karşılık bu yöntemlerin farklılaştıkları yönler de bulunmaktadır (Solomon ve George, 1999). Ev veya laboratuvarın farklı bağlamlarda verilmesi bu farklılığa neden olan faktör olarak görülebilir.

Cassidy ve Marvin, 3-4 yaş ve Main ve Cassidy 5-7 yaşlarda bağlanma kalitesini ölçmek için yeni yöntemler geliştirmişlerdir (Belsky ve Cassidy, 1994). Bu yöntemler laboratuvar ortamında ebeveynden ayrılarak yeniden bir araya gelme davranışı temeline dayalıdır. Bu yöntemde çocuklar dört bağlanma grubuna ayrılırlar. Küçük çocukların bağlanma davranışlarının bebekler tarafından gösterilen davranışlardan farklı olmasına rağmen, küçük çocukların bu davranışlarının altındaki organizasyon bebeklerinkine yakın olarak düşünülmüştür. Yaşa uygun yakınlık arama belirtisi; ilişki sürdürme, kaçınma ve direnme, kaçınma ve çelişik bağlanma şekillerinde organize olmuştur. Ek olarak bazı çocuklar (güvensiz/organize olmamış kontrol diye anılan) bebeklerdeki gibi organize olmamış davranışlar göstermektedirler ve/veya onlar ilişkilerini kontrole almışlardır. Çocuk-ebeveyn etkileşiminin evde gözlenmiş sınıflandırmasının uyum ve yordama geçerliğinin kanıtı öz saygı, düşük korkaklık, kızlarda düşük problem davranışları ile bağlanma arasındaki yüksek ilişki ile sonuçlanan araştırmalardan ortaya çıkmıştır (Belsky ve Cassidy, 1994).

Son yıllarda bağlanma figürlerinin içsel temsillerinin yansıtıcı bazı yöntemlerle tespit edilebilmesine imkân veren bir model geliştirilmiştir. Bu model dâhilinde pek çok ölçek geliştirilmiştir. Bunlardan Main, Kaplan ve Cassidy (1985), altı yaş çocuklarının bağlanma durumlarının tespit edilebilmesi için birtakım fotoğraflardan oluşan bir ölçek geliştirilmiştir. Bu ölçekte bağlanma figürüyle olan ayrılık ilişkisinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Diğer taraftan Bretherton ve arkadaşları tarafından üç yaş için kullanılmak üzere geliştirilen Tamamlanmamış Bebek Ailesi Hikâyeleri Ölçeği Cassidy tarafından yeniden düzenlenerek altı yaş çocuklarına uygulanmıştır (Cassidy, 1988). Cassidy, (1988) bu ölçeğin geçerliğini, laboratuvar ortamında ebeveynden ayrılarak yeniden bir araya gelme davranışı temeline dayalı yöntemle elde ettiği bağlanma düzeyleriyle ilgili bilgilerle karşılaştırarak kanıtlamıştır.

Ülkemizde hâlihazırda erken çocukluk döneminde bağlanmayı ölçmek amacıyla geliştirilen veya uyarlanan herhangi bir yayımlanmış ölçeğe rastlanmamıştır. Ancak, son yıllarda Nebi Sümer'in öncülüğünde yetişkin bağlanmasını ölçen birçok ölçek Türkçeye uyarlanmıştır (Günaydın, Selçuk, Sümer ve Uysal, 2005; Selçuk, Günaydın, Sümer ve Uysal, 2005; Sümer, 2006; Sümer ve Güngör, 1999).

Görüldüğü gibi, dünya literatüründe erken çocukluk döneminde bağlanma niteliklerini ölçen çok çeşitli ölçekler geliştirilmiş olmasına rağmen ülkemizde hâlihazırda kullanılabilecek geçerli ve güvenilirliği kanıtlanmış herhangi bir ölçeğe rastlanmamıştır. Bu sebeple bağlanma ile ilgili yeni ölçeklerin üretilmesi veya dünya literatüründe geçerliği kanıtlanmış mevcut ölçeklerin Türkçeye ve Türk kültürüne uyarlanması önemli görünmektedir. Bu çalışmada Tamamlanmamış Oyuncak Bebek Ailesi Hikâyeleri Ölçeği'nin uyarlama çalışmalarına ilişkin bilgiler verilmiştir.

Yöntem

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2005-2006 eğitim-öğretim yılında Muş ili Merkez İlyas Sami İlköğretim Okulu, 75. Yıl Anaokulu, 75. Yıl İMKB İlköğretim Okulu, Yavuz Selim İlköğretim Okulu ve Tandoğan İlköğretim Okulundaki 60 çocuk (28 kız, 32 erkek) oluşturmaktadır. Araştırmanın katılımcıları, yukarıda anılan okullardan, öz anne ve babasıyla yaşayan, herhangi bir engeli bulunmayan altı yaşındaki (67-74 ay) çocuklar arasından rastgele seçilmiştir. Araştırmanın yapıldığı dönemde çocuklardan 17'sinin geniş, 43'ünün çekirdek ailede yaşadığı tespit edilmiştir. Ortalama kardeş sayısı 2,17'dir (SS ,38).

Araç

Tamamlanmamış Oyuncak Bebek Ailesi Hikâyeleri (TOBAH) Ölçeği Cassidy (1988) tarafından altı yaş grubu çocuklar için geliştirilmiştir. Bu ölçekte hikâyeler vasıtasıyla çocuğun bağlanma durumuyla ilgili zihinsel temsillerini dışa vurması beklenir. Bu ölçek, bebek ailesiyle ilgili her biri yaklaşık üç dakika süren altı hikâyenin çocuk tarafından tamamlanması şeklinde uygulanan bir ölçektir. Bu ölçekle çocuğun kendisi ve annesiyle güven ilişkisi keşfedilebilmektedir.

İşlem

Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışmaları: Cassidy (1988) tarafından ölçeğin güvenilirlik ve geçerlik çalışması yapılmıştır. Ölçeğin “Cassidy Kukla Görüşmesi”, “Harter Sosyal Kabul ve Yeterlilik Algısı Ölçeği” ve “Cassidy Öz Görüşme” ölçekleriyle tutarlılığı .47 - .68 arasında bulunmuştur. Diğer taraftan alfa güvenilirlik kat sayısı .78, test tekrar test kat sayısı da .63 olarak tespit edilmiştir.

TOBAH Ölçeği şu aşamalardan geçerek hazırlanmıştır:

1. Türkçeye uyarlanma konusunda öncelikle ölçeğin yazarı Jude Cassidy ile yazışmalar yapılmıştır. Yazardan ilgili izin alındıktan sonra TOBAH Ölçeği'nin çeviri çalışması yapılmıştır. Bu kapsamda bu ölçek iki İngilizce dil uzmanı ve araştırmacı tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Türkçeye çevrilen maddeler bir alan uzmanı tarafından düzenlenmiş, sonrasında başka bir İngilizce dil uzmanı tarafından tekrar İngilizceye çevrilmiştir. Her iki çeviri bire bir karşılaştırılarak anlam karşılığına bakılmış, Türkçe ve İngilizce formlar arasında farklılık olmadığı belirlenmiştir. Türkçeye çevrilen ölçek Türk dili uzmanı tarafından incelenmiş, uzmanların önerileri doğrultusunda tekrar düzenlenmiştir. Son olarak araştırmacı tarafından önce İngilizce, sonra da Türkçe anlam karşılığı tekrar gözden geçirilmiş, gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

2. Ölçekte yer alan ifadelerin Türk kültürü için uygunluğunun, ölçülmek istenilen özellikleri ölçmedeki yeterliği, çocuk gelişimi ve okul öncesi alanında çalışan on bir uzmanın görüşüyle incelenmiştir. Uzmanlardan, ölçekte yer alan her bir maddeyi amaca uygunluk bakımından “uygundur, uygun değildir” şeklinde değerlendirmeleri ve ölçekte yer alan maddeleri geliştirmeye yönelik önerilerde bulunmaları istenmiştir. On bir alan uzmanına form gönderilmesine rağmen dört uzmandan geri bildirim alınmamış, ölçeğin değerlendirilmesi yedi alan uzmanının görüşüne göre yapılmıştır. TOBAH Ölçeği için bütün uzman görüşlerinin “uygun” olarak işaretlenmesi nedeniyle bu işlemlerin yapılmasına gerek duyulmamıştır.

3. Ölçeklerin geçerlik ve güvenilirlik çalışması kapsamında öncelikli olarak Muş Merkez İlyas Sami İlköğretim Okulunda tesadüfi olarak seçilen altı yaşındaki 13 çocuğa ve öğretmenlerine ölçeklerin uygulanmasına bağlı olarak metinlerin anlaşılabilirliğini ve ortaya çıkabilecek aksaklıkları belirlemek amacıyla pilot uygulama yapılmıştır.

Pilot uygulamaya göre TOBAH Ölçeği'nde metinlerin anlaşılabilirliği ve uygulama ortamıyla ilgili aksaklıklar tespit edilmiştir. Belirlenen sorunlara yönelik olarak uygulama ortamında ve metinlerde düzeltmeler yapılmıştır.

Uygulama: Ölçeğin pilot uygulanması sırasında oyuncak bebekler ve bebeklerin yaşadıkları oyuncak ev hikâyelere uygun şekilde düzenlenmiştir. Daha sonra, çocuğun kendini bir bebek evi ve bebek ailesi içerisinde düşünmesini sağlayacak yönergeler verilmiştir. Bunun için, çocuktan kendisine benzeyen bebekleri temsil etmesi istenmiştir. Çocuğun, bebekleri, evlerini ve bebeklerin ailesini tanıması için kısa bir süre serbest oyun oynamasına izin verilmiştir.

Pilot uygulama, sınıflardan uzak tamamen boş bir oda içinde yapılmıştır. Bebeklerin ve evin yerleştirilmesi için bir masa hazırlanmıştır. Hazırlanan masanın üzerine iki odalı ve bahçeli bir ev maketi konmuş ve bebekler bu maketin önüne dizilmiştir. Ev ve bahçesinde köpek, ağaç ve köpek kulübesi gibi ayrıntılar bulunmakta iken bu öğelerin çocukların dikkatini dağıttığı görülmüştür. Bunun üzerine ev maketi değiştirilerek iki pencere ve bir kapılı bahçesiz ve sade görümlü bir ev figürü kullanılmıştır. Yeni ev figürü ile çocukların dikkatlerinin dağılması engellenmiştir. Uygulama sırasında;

- Ana sınıfında herhangi bir etkinliğe devam eden çocukların uygulamaya yoğunlaşmadıkları görülmüştür. Sonraki uygulamalarda etkinliğini bitirmiş çocuklar seçilmiştir.
- Seçilen çocuğun odada bekleyen araştırmacıya getirilmesi durumunda bazı çocukların odaya girmekten çekindikleri görülmüş ve sonraki uygulamalarda çocuklar araştırmacı tarafından açıklama yapılarak odaya götürülmüştür.

Pilot uygulamada yönergeler genellikle çocuklar tarafından anlaşılmıştır. Fakat ölçekteki 3. madde çocuklar tarafından anlaşılmamış bu durumda ölçeğin yazarının da görüşü alınarak madde değiştirilmiştir. Hikâyelerin sırasıyla anlatılması çocuğun daha fazla yoğunlaşmasını sağlayacağı gibi akış açısından önemlidir. Değiştirilen hikâyedeki olayın gerçekleştiği zamanın farklı olması nedeniyle 3. maddenin ölçekteki anlatılış sırası beş olarak değişmiştir. Pilot uygulamada ortaya çıkan ve yukarıda bahsedilen aksaklıklar ve düzeltmeler giderildikten sonra ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik uygulaması yapılmıştır.

Puanlama: Her bir hikâye, hikâyelerin detaylarına uygun olarak beş dereceli bir ölçekle puanlanmaktadır. Bağlanma figürüyle güvenli ilişkiyi yansıtan hikâyelere ölçeğin üst ucundaki puanlar (4, 5) verilir. Düşmanca olumsuz ilişkiyi yansıtan hikâyeler 1, 2; kaçınma ilişkisi yansıtan hikâyeler de 3 ile puanlanır. Ölçekteki puanlar 6-30 arasında dağılmak-

tadır. 30 puan en yüksek bağlanma güvenliğini, 6 puan da en yüksek güvensizliği ifade etmektedir. Buna ek olarak, her hikâye güvenli, kaçınma ve düşmanca/ olumsuz olmak üzere sınıflandırılmış üç gruba uygun olarak da yerleştirilebilir.

Güvenli olarak sınıflanan hikâyelerde çocuğun oyuncak bebek adına tanımladığı kişi değerlidir, annesiyle ilişkileri önemlidir, özeldir ve sıcaktır. Çocuk, stresli durumlarda annesiyle görüşmeye açıktır. Dış kaynaklı stresli bir durumdan korunmak ve güvende olmak için annesine dönme eğilimi vardır. Genelde olumlu bir sonuç vardır. Kaçınma olarak sınıflanan hikâyelerde oyuncak bebek adına konuşan çocuk anneden ayrılmış ve/veya itilmiştir ve ilişkinin önemini kabul etmemektedir. Stresli durumlarda bir engelin varlığının aile içinden veya dışından geldiğini inkâr eder. Ailesinin yardımına ihtiyacı olduğunu kabul etmez. Başarılı bir çözüm olduğunda bu tamamen ona aittir. Düşmanca/olumsuz olarak sınıflanan hikâyelerde bebeği temsil eden çocuğun şiddet, düşmanlık, olumsuzluk ve tuhafılık içeren ifade ve davranışları vardır. Annesiy-le ilişkisi bozuktur.

Kodlama, çocuğu daha önce hiç tanımayan kişiler tarafından kelimesi kelimesine yapılır. Her hikâye çocuk hakkında ön bilgisi olmayan kodlayıcılar tarafından ayrı ayrı kodlanır. Her hikâyenin bağımsız olarak kodlanması, hikâyelere verilen cevapların kodlanmasında “hale (halo) etkisinden” koruma amaçlıdır.

Ölçeğin 1. maddesinin kodlaması Tablo 1’de örnek olarak verilmiştir.

Tablo 1.

1. Maddenin Kodlama Kuralı

Çocuk okulda annesi için bir hediye hazırlar. Eve getirir ve annesine verir. Bana hediye ne olduğu ve çocuk onu annesine verdiğinde annesinin ne yaptığı hakkında bir hikâye anlat. (Sonradan istenecek bilgiler: Hediye neye benziyordu? Anne çocuğa hediye nasıl daha iyi bir hediye olabileceğini mi söyledi yoksa onu olduğu gibi mi beğendi? Anne onunla ne yaptı? Bu, çocuğa ne hissettirdi? Hediye güzel miydi yoksa pek güzel değil miydi? Bu, anneye ne hissettirdi?)

Güvenli

Kaçınma

**Düşmanca/
Olumsuz**

Çocuğun Hikâyesi	<p>İrem: Çocuk, Annesine ayakkabı ve çanta yapıyor. Her ikisi de çok güzel. Çocuk hediyeyi alıp annesine geliyor. Anneciğim bak sana hediye yaptım. Annesi hediye için mutlu. Çocuk da mutlu. Annesi hediyeyi alıyor ve çok beğeniyor. Anne onu öpüyor. Anne çocuğun hediyesini alıp onu seviyor. (5 puan)</p>	<p>Beyza: Hediye bir resimdir. (sorulduğunda) Annesine verir. Sonra çocuk oynamaya gider (etkileşimle ilgili fazla bilgi yok). (3 puan)</p>	<p>Serkan: Çocuk anneye bir çiçek yapar. Anneye verir fakat anne çiçeği beğenmez çöpe atar. Çocuğa kızar sonra da döver. Çocuk anneyi sever fakat anne çocuğu sevmez. (1 puan)</p>
Kodlama Kuralı	<p>İlişki kabul edilmiştir ve etkileşim açık, doğrudan, pozitif ve destekleyicidir. Çocuk ve hediyesi kabul edilmiştir ve değerlidir. Çocuk annesine, minnetle veya şefkatle kabul edilen güzel ve özel bir hediye verir.</p>	<p>İlişkiler anlatılmaz. Etkileşim minimal düzeydedir veya yoktur. Paylaşılan bir etkileşim yoktur ve anne değer ifade eden bir davranış göstermez. Çocuk ne çeşit bir etkileşimin oluştuğunu hayal edemez. tavır nötrdür (yansızdır). Yalnızlık duygusu vardır.</p>	<p>Saçma, düşmanca, karışık veya sert davranışlar vardır. Hediye düşmancadır veya değersizdir veya ebeveyn onu (hediyeyi) atarak reddederler. Her şey karışık. Tuhaflık veya şiddet ifadeleri kontrolden çıkmış bir durumu gösterir.</p>

Verilerin Analizi

Ölçeğin geçerliliği açımlayıcı faktör analizi, madde toplam korelasyonu ve doğrulayıcı faktör analizi istatistiksel yöntemleriyle bulunmuştur. Güvenilirliği ise Alpha cronbach ve Spearman-Brown iki yarı test korelasyonu ile bulunmuştur.

Bulgular

Verilerin açımlayıcı faktör analizi için uygunluğu Kaiser- Meyer- Olkin (KMO) kat sayısı ve Barlett Sphericity Testi ile incelenebilir. KMO'nun .60'dan yüksek, Barlett Testi'nin anlamlı çıkması verilerin faktör analizi için uygun olduğunu gösterir (Büyüköztürk, 2002). Ölçeğin geçerlik çalışmalarında ilk aşama olarak ölçme aracının uygulanması sonucu elde edilen verilerin örneklem grubuna uygunluğu 0.001 düzeyinde, KMO değeri .83 Barlett Testi anlamlılık değeri 0.000 olarak bulunmuştur. Buna göre verilerin faktör analizine uygun olduğu söylenebilir.

Açımlayıcı faktör analizi yapılırken, her bir faktörde yer alacak maddelerin anlam ve içerik açısından tutarlı olması, faktör öz değerlerinin 1 ya da 1'in üzerinde olması, bir maddenin yer aldığı faktörde “.40” ve daha fazla bir faktör yüküne sahip olması, maddelerin buldukları faktördeki yük değerleri ile diğer faktörlerdeki yük değerleri arasındaki farkın en az “.10” ve daha yukarı olması ölçütleri (Büyüköztürk, 2002) göz önünde bulundurulmuştur. Veriler temel bileşenler analizi yöntemi kullanılarak faktör analizi çözümlemesine tabi tutulmuştur. Varimax döndürme tekniği ile yapılan çözümlene sonucunda orijinaline uygun olarak ortaya çıkan tek faktörün öz değerinin 1'in üzerinde olduğu ve bu tek faktörün varyansın toplamda % 55,92'sini açıkladığı görülmüştür. Faktörün maddelerde açıkladığı ortak varyans yaklaşık % 39-73 arasındadır. Ölçeğin faktör yük değerleri, .60- .85 arasında değişmektedir. Diğer taraftan ölçekte yer alan maddelerin madde toplam korelasyonları .64 ile .86 arasında değişmektedir. Faktör analizi sonucu oluşan tek faktörün öz değer, faktör yük değerleri, ortak ve açıklanan varyans oranları ile madde toplam korelasyonu değerleri Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2.*TOBAH AFA ve Madde Toplam Korelasyonu Sonuçları*

	Ortak Varyans	Faktör Yük Değeri	Madde Toplam Korelasyonu
M1	.39	.60	.64
M2	.48	.69	.70
M3	.73	.85	.86
M4	.68	.82	.85
M5	.62	.79	.77
M6	.48	.70	.74
Açıklanan varyans= % 55,92		Öz değer= 3,36	

Ölçeğin tek faktörlü yapısının toplanan verilerle ne derece uyum gösterdiği doğrulayıcı faktör analizi (confirmatory factor analysis) ile incelenmiştir. Doğrulayıcı faktör analizinde değişkenler arasındaki ilişkiye dair daha önce belirlenen bir hipotez ya da teori, özlüce kurgulanan ya da keşfedilen faktöriyel yapı sınanır (Cole, 1987; Sümer, 2000). DFA'da ölçeğin faktöriyel yapısının (modelin) geçerliliğini değerlendirmek için ki-kare istatistiğinin yanı sıra çok sayıda uyum indeksi kullanılmaktadır. Bunlar içinde en sık kullanılanları, iyilik uyum indeksi (goodness of

fit index, GFI), düzeltilmiş iyilik uyum indeksi (adjusted goodness of fit index, AGFI), ortalama hataların karekökü (root mean square residuals, RMR veya RMS) ve yaklaşık hataların ortalama kareköküdür (root mean square error of approximation, RMSEA).

TOBAH'ın tek faktörlü yapısının doğrulanması amacıyla yapılan DFA ile hesaplanan uyum istatistikleri şunlardır: $\chi^2=12.09$ (N=60, sd=9, p=.21), $(\chi^2/sd)=1.33$, GFI=.94, AGFI=.85, SRMR=.05 ve RMSEA=.07. Alanyazında (Anderson ve Gerbing, 1984; Cole, 1987; Marsh, Balla ve McDonald, 1988), GFI değerinin .85'ten, AGFI değerinin .80'den yüksek ve RMS değerinin ise .10'dan düşük çıkması, " χ^2/sd " oranının ise 5'ten düşük çıkması (Jöreskog ve Sörbom. 1993; Sümer, 2000), modelin gerçek verilerle uyumu için birer ölçüt olarak kabul edilmektedir. Uyum istatistikleri sınanan faktör yapısının gerçek verilerle iyi uyum gösterdiğine işaret etmektedir. Bu bulgular TOBAH Ölçeği'nin tek faktörlü yapısının geçerli bir yapı olduğunu göstermektedir.

TOBAH Ölçeği için uygulamalar kamera vasıtasıyla videoya alınmış ve iki kodlayıcı tarafından çocukların cevapları dikkate alınarak 1-5 arasında puanlar verilerek kodlanmıştır. Araştırmacı ve ikinci bir kodlayıcı tarafından kodlama yapılmıştır. Araştırmacı tarafından yapılan kodlama ile elde edilen puanların güvenilirliği için ikinci bağımsız bir kodlayıcının verdiği puanlar ile korelasyonuna bakılmıştır. İki kodlayıcının toplam puanları arasındaki Pearson korelasyon kat sayısı .95 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 3'te görüldüğü gibi, TOBAH'dan elde edilen puanların iç tutarlılığını değerlendirmek amacıyla hesaplanan alpha kat sayısı .83'dür. Altı maddeden oluşan ölçek puanları için hesaplanan iki yarı güvenilirliği ise .83'tür. Bu bulgular, TOBAH Ölçeği'nden elde edilen puanların güvenilirliğinin yüksek olduğunu göstermektedir.

TOBAH Ölçeği'nin güvenilirlik değerleri Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3.

Araştırmacı Kodlamasına Göre Alpha ve Spearman-Brown Değerleri

	Cronbach Alpha	Spearman-Brown iki yarı test korelasyonu	Madde sayısı
Testin tümü	.83	.83	6

Bu analizler doğrultusunda hazırlanan ölçeğin, geçerli ve güvenilir olduğu kabul edilmiştir.

Tartışma

Bağlanma konusunda yapılan araştırmalarda yansıtıcı birtakım tekniklerin kullanımı bütün dünyada yaygınlaşmaktadır. Buna karşılık ülkemizde çocuklara yönelik bağlanma özelliklerini ölçmekte kullanılacak herhangi bir ölçeğe rastlanmamıştır. Bu durum ülkemizde özellikle küçük yaş gruplarında bağlanma ile ilgili araştırma yapmak isteyen araştırmacılar için önemli bir dezavantaj oluşturmaktadır. Bu nedenle bu çalışmada altı yaş çocuklarının bağlanma biçimlerini belirlemeye yönelik “Tamamlanmamış Oyuncak Bebek Ailesi Hikâyeleri” Ölçeği'nin Türk çocuklarına uygunluğu ve güvenilirlik geçerliği sınanmıştır.

TOBAH Ölçeği'nin geçerliliği için yapılan analiz sonuçlarına göre örneklem grubuna uygunluğu 0.001 düzeyinde, KMO değeri .83, Bartlett Testi anlamlılık değeri 0.000 olarak bulunmuştur. Buna göre verilerin faktör analizine uygun olduğu görülmüştür. Yapılan açımlayıcı faktör analizine göre ölçekteki faktörler, toplam varyansın % 55,92'sini açıklamaktadır. Bu oran tek faktörlü güçlü bir yapıya işaret etmektedir. Ölçekte yer alan maddelerin madde toplam korelasyonları, .64 ile .86 değişiyor olması maddelerin aynı davranışları ölçmeye yönelik olduğunu göstermiştir. Doğrulamalı faktör analizi sonuçları tek faktörlü yapının gerçek verilerle iyi uyum sağladığını göstermiştir. Ölçeğin Cronbach alpha ve Spearman-Brown iki yarı test korelasyon kat sayıları .83 olarak bulunmuştur. Bu bulgu ölçeğin güvenilirliğinin yeterli olduğunu göstermektedir. Elde edilen bulgular TOBAH Ölçeği'nin geçerli ve güvenilir olduğunu kanıtlamaktadır.

“Tamamlanmamış Bebek Ailesi Hikâyeleri” Ölçeği'nden elde edilecek puanların altı yaş grubunun bağlanma güvenliği konusunda yapılacak çalışmalara kaynaklık edeceği umulmaktadır. Bu kapsamda bu ölçeğin bağlanma ile farklı değişkenler arasındaki ilişkileri betimleyecek birtakım araştırmalar için yararlı olacağı düşünülmektedir. Yine, bu ölçeğin geniş bir örnekleme uygulanması ile ülkemizde altı yaş çocuklarının bağlanma stilleri ile ilgili güvenilir bilgiler elde edilebilecektir. Diğer taraftan bu çalışmanın çocuk ve ergenlerde bağlanma ile ilgili ülkemizde kullanılacak geçerli ve güvenilir yeni ölçeklerin kazandırılmasına öncülük etmesi beklenmektedir.

Copyright of Educational Sciences: Theory & Practice is the property of EDAM- Education Consultancy Limited and its content may not be copied or emailed to multiple sites or posted to a listserv without the copyright holder's express written permission. However, users may print, download, or email articles for individual use.